

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Філологічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор із науково-
педагогічної роботи

Михальченко Н. В.

«28» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ, РИТОРИКА, КУЛЬТУРА
МОВЛЕННЯ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 016 Спеціальна освіта

Освітньо-професійна програма Логопедія. Спеціальна психологія

2024-2025 навчальний рік

Розробник: Серета Ірина Валеріївна, доцент кафедри спеціальної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

В. о. завідувача кафедри спеціальної освіти (Світлана КАРСКАНОВА)

Програму погоджено з гарантом ОП (Вікторія КИСЛИЧЕНКО)

Анотація

Інтегрований курс «Педагогічна деонтологія, риторика, культура мовлення корекційного педагога» є нормативною навчальною дисципліною педагогічного циклу, спрямованою на комплексне формування морально-етичної, комунікативно-педагогічної, міжособистісної взаємодії, функціонально-поведінкової компетенцій майбутнього спеціального педагога. Курс виступає важливою складовою підготовки бакалаврів спеціальності 016 Спеціальна освіта відповідно до освітньої програми: Логопедія. Спеціальна психологія. Його мета полягає у формуванні у майбутніх педагогів моральних цінностей педагогічної професії як основи професійно-педагогічної культури; розширенні знань про спілкування, його форми, види і структуру, про порушення, труднощі і бар'єри міжособистісного спілкування; засвоєнні шляхів формування ораторської культури педагога. Програма курсу передбачає розкриття соціальної та виховної значущості дотримання норм педагогічної етики у професійній діяльності; ознайомлення з принципами, нормами і правилами професійно-педагогічної поведінки; розкриття особливостей етичної поведінки вчителя при розв'язанні складних педагогічних ситуацій; аналіз різних способів попередження порушень та подолання бар'єрів міжособистісного спілкування; опанування основних аспектів культури мовленнєвого спілкування; формування практичних умінь та навичок підготовки та здійснення публічного виступу. Передумовами для вивчення дисципліни є знання загальних основ педагогіки та психології, володіння базовими комунікативними вміннями і навичками.

Ключові слова: культура мовлення корекційного педагога, морально-етичні цінності педагога, норми професійно-педагогічної поведінки, ораторська майстерність, педагогічна деонтологія, риторика.

Summary

The integrated course "Pedagogical deontology, rhetoric, speech culture of a correctional teacher" is a normative educational discipline of the pedagogical cycle aimed at complex formation of moral-ethical, communicative-pedagogical, interpersonal interaction, functional-behavioral competencies of the future special teacher. The course is an important component of the preparation of bachelors specialty 016 Special education in accordance with the educational program: Speech Therapy. Special psychology. Its purpose is to form in future teachers the moral values of the teaching profession as the basis of professional and pedagogical culture; expanding knowledge about communication, its forms, types and structure, about violations, difficulties and barriers of interpersonal communication; mastering the ways of forming the oratorical culture of the teacher. The course program provides for the disclosure of the social and educational significance of compliance with the norms of pedagogical ethics in professional activities; acquaintance with the principles, norms and rules of professional and pedagogical behavior; disclosure of features of ethical behavior of the teacher at the decision of difficult pedagogical situations; analysis of different ways to prevent violations and overcome barriers to interpersonal communication; mastering the main aspects of the culture of speech communication; formation of practical skills and abilities to prepare and make a public speech. Prerequisites for studying the discipline are knowledge of the general principles of pedagogy and psychology, possession of basic communication skills.

Key words: speech culture of a correctional teacher, moral and ethical values of a teacher, norms of professional and pedagogical behavior, oratory skills, pedagogical deontology, rhetoric.

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна
Індивідуальне науково-дослідне завдання – написання реферату	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Семестр
Загальна кількість годин – 90		2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Ступінь: бакалавра	Лекції
		10 год.
Практичні, семінарські		
10 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
http://moodle.mdu.edu.ua/my/	70 год.	
		Види контролю: залік

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 20 год. – аудиторні заняття, 70 год. – самостійна робота (22,2% /77,8%).

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна
Індивідуальне науково-дослідне завдання – написання реферату	Спеціальність 016 Спеціальна освіта	Семестр
Загальна кількість годин – 90		2-й
http://moodle.mdu.edu.ua/my/	Ступінь: бакалавра	Лекції
		2 год.
		Практичні, семінарські
		6 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
82 год.		
		Види контролю: залік

Мова навчання – українська.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для заочної форми навчання – 8 год. – аудиторні заняття, 82 год. – самостійна робота (8,9% /91,1%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу: формування у майбутніх педагогів моральних цінностей педагогічної професії; вивчення психолого-педагогічних основ міжособистісного спілкування, техніки та культури мовлення; засвоєння шляхів формування ораторської культури педагога.

Завдання курсу:

- розкрити соціальну та виховну значущість норм педагогічної етики у професійній діяльності;
- ознайомити майбутніх педагогів з принципами, нормами і правилами професійно-педагогічної поведінки;
- розкрити особливості етичної поведінки вчителя при розв'язанні складних педагогічних ситуацій;
- сформувати знання про сутність спілкування як феноменального явища суспільного розвитку, його структуру, функції, типи;
- проаналізувати різні способи попередження порушень спілкування, подолання бар'єрів і труднощів міжособистісного спілкування;
- опанувати основні аспекти психології та культури мовного спілкування;
- сформувати практичні вміння та навички підготовки та здійснення публічного виступу.

Передумови для вивчення дисципліни: знання загальних основ педагогіки та психології, володіння базовими комунікативними вміннями і навичками.

Навчальна дисципліна складається з 5-ти кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

ПРН 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

ПРН 18. Володіє знаннями в галузі спеціальної освіти при вирішенні навчально-виховних та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, соціально-психологічних особливостей учнівських груп та конкретних психолого-педагогічних ситуацій.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

II. Фахові:

СК-7. Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК-11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.

СК-15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність педагогічної деонтології.

Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики.

- Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні.
Тема 4. Основні характеристики спілкування.
Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення.
Тема 6. Теорія риторики. Техніка промови і культура оратора.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя

- Тема 1. Сутність педагогічної деонтології.
Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики.
Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні.

Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога

- Тема 4. Основні характеристики спілкування.
Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення.

Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності

- Тема 6. Теорія риторики. Техніка промови і культура оратора.

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>						
Тема 1. Сутність педагогічної деонтології	10	1				9
Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагог. етики	10	1	2			7
Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні	10	2	2			6
Усього:	30	4	4			22
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>						
Тема 4. Основні характеристики спілкування	15	2				13
Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення	15	2	2			11
Усього:	30	4	2			24
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>						
Тема 6. Основи риторики. Техніка промови і культура оратора	30	2	4			24
Усього:	30	2	4			24

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>						

Тема 1. Сутність педагогічної деонтології	10	1				9
Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагог. етики	10		2			8
Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні	10					10
Усього:	30	1	2			27
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>						
Тема 4. Основні характеристики спілкування	15					15
Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення	15	1	2			12
Усього:	30	1	2			27
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>						
Тема 6. Основи риторики. Техніка промови і культура оратора	30		2			28
Усього:	30		2			28

4. Теми лекційних занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>		
1.	Тема 1. Педагогічна деонтологія	1
2.	Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики	1
3.	Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні	2
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>		
4	Тема 4. Основні характеристики спілкування	2
5.	Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення	2
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>		
6.	Тема 6. Основи риторики. Техніка промови і культура оратора	2
	Всього:	10

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>		
1.	Тема 1. Педагогічна деонтологія	1
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>		
2.	Тема 2. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення	1
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>		
	Всього:	2

5. Теми практичних занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>		
1.	Тема 1. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики.	2

2.	Тема 2. Засоби подолання конфліктів у педагогічній діяльності	2
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>		
3.	Тема 3. Культура мовлення вчителя та її ознаки	2
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>		
4.	Тема 4. Стадії публічного виступу. Культура оратора	4
Всього:		10

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>		
1.	Тема 1. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики.	2
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>		
2.	Тема 2. Культура мовлення вчителя та її ознаки	2
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>		
3.	Тема 3. Стадії публічного виступу. Культура оратора	2
Всього:		6

6. Лабораторні заняття

Не передбачено програмою

7. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>		
1.	Тема 1. Педагогічна деонтологія	9
2.	Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики	7
3.	Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні	6
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>		
4.	Тема 4. Основні характеристики спілкування	13
5.	Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення	11
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>		
6.	Тема 6. Основи риторики. Техніка промови і культура оратора	24
Всього:		70

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності вчителя</i>		
1.	Тема 1. Педагогічна деонтологія	9
2.	Тема 2. Поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики	8
3.	Тема 3. Педагогічний такт як стратегія поведінки у спілкуванні	10
<i>Кредит 2. Культура і техніка мовлення педагога</i>		
4.	Тема 4. Основні характеристики спілкування	15
5.	Тема 5. Культура мовлення вчителя та її ознаки. Техніка мовлення	12
<i>Кредит 3. Риторика як складова педагогічної діяльності</i>		

6.	Тема 6. Основи риторики. Техніка промови і культура оратора	28
	Всього:	82

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання передбачає написання реферату за індивідуально обраною темою.

Основне завдання цього виду діяльності – навчити студентів висвітлювати власну позицію на основі самостійного дослідження наукових джерел з обраної проблеми.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- 1) обсяг 10-15 сторінок;
- 2) висвітлення індивідуальної позиції автора щодо проблеми;
- 3) обов'язковими структурними компонентами реферату є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), план, основна частина, висновки, використана література (7-10 джерел);
- 4) формат А4, шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5, текст вирівняний з обох боків по ширині).

Тематика індивідуально-дослідних завдань:

1. Основні поняття педагогічної етики та їх характеристика.
2. Взаємозв'язок етики і професійної майстерності в діяльності педагога.
3. Умови виникнення й призначення професійної етики.
4. Сутність, специфіка і функції педагогічної моралі.
5. Особливості діалогічного і монологічного стилів спілкування вчителя з учнями.
6. Моральний вибір і відповідальність вчителя за свої дії.
7. Пріоритетні напрями морального виховання сучасного підростаючого покоління.
8. Проблема людської гідності крізь призму педагогічної етики.
9. Типові суперечності і труднощі у взаєминах між учителем і батьками та їх моральне регулювання.
10. Українська етнопедagogіка – моральна основа професійної поведінки вчителя.
11. Видатні педагоги про професійну етику вчителя.
12. Культура педагогічного спілкування.
13. Конфліктні ситуації в педагогічній діяльності. Шляхи їх попередження та вирішення.
14. Самоактуалізація як вершина духовного самовдосконалення (за А.Маслоу).
15. Моральні ідеали та педагогічні цінності вчителя.
16. Нормативно-правові засади педагогічної діяльності.
17. Педагогічна етика В.О.Сухомлинського.
18. Актуальні проблеми педагогічної етики.
19. Учень як суб'єкт етичного впливу вчителя.
20. Педагогічний етикет сучасного вчителя.
21. Професійний обов'язок педагога, професійна честь і професійна совість педагога.
22. Педагогічний такт і способи його реалізації вчителем у практичній діяльності.
23. Рефлексія – праця душі педагога. Самопізнання і педагогічна рефлексія.
24. Педагогічні умови творчого використання вчителем прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії.
25. Діагностика розвитку педагогічної моралі сучасного вчителя.
26. Спілкування у діяльності різних фахівців: його місце і роль (на прикладі педагога спеціальної освіти).
27. Особистісні якості фахівця, що сприяють ефективному професійно-педагогічному спілкуванню.
28. Комунікативні уміння, необхідні сучасному педагогу.

29. Доцільність рефлексивного й нерефлексивного слухання в професійній діяльності педагога спеціальної освіти.
30. Основні правила мовленнєвої комунікації, що забезпечують можливість спільної діяльності.
31. Мовленнєві засоби як вияв соціального статусу педагога.
32. Шляхи підвищення успішності мовленнєвої комунікації.
33. Вплив різних факторів на інтенсивність використання людиною невербальних засобів спілкування.
34. Вербаліка у спілкуванні педагога в системі спеціальної освіти.
35. Значення інтуїції в професійно-педагогічній діяльності.
36. Можливість контролю власної невербаліки.
37. Комунікативний аспект спілкування в педагогічному середовищі.
38. Інтерактивний аспект у педагогічному спілкуванні.
39. Перцептивний аспект у педагогічному спілкуванні
40. Бар'єри у педагогічному спілкуванні
41. Стили поведінки педагога в конфліктній взаємодії.
42. Діагностика комунікативної культури педагога.
43. Етика педагогічного спілкування.
44. Рефлексивне слухання педагога.
45. Критерії ефективної педагогічної комунікації.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно, коли студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури. Аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Студенту виставляється дуже добре, коли студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати на достатньому рівні.

Студенту виставляється добре, коли студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, припускає несуттєві неточності.

Студенту виставляється достатньо, коли студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання у стандартних ситуаціях.

Студенту виставляється мінімально задовільно, коли студент володіє навчальним матеріалом поверхово та фрагментарно.

Оцінка за виконання *індивідуального наукового-дослідного завдання*, завдань *самостійної роботи* виставляється з урахуванням таких параметрів: логічна конструкція тексту; об'єктивність викладу; посилення на джерела; цілісність та послідовність розвитку думки; висловлювання власної аргументованої позиції.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 250 до 500 балів (за 5 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 3 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота						КР	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	100	300/100*
35	35	30	35	30	35		

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

9. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

10. Методи навчання

Словесні та інтерактивні: лекції, бесіди, дискусії
 Практичні: педагогічні вправи, практичні роботи
 Наочні: ілюстрації, комп'ютерні презентації
 Ігрові: аналіз педагогічних ситуацій, інсценування, рольові ігри
 Творчі: творчі роботи
 Тестування

12. Рекомендована література

Базова

1. Бралатан В. П. Професійна етика [Текст]: навч. посіб. / В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Зdirko.- Київ: Центр учбової літератури, 2011. - 312 с.
2. Компетентнісно зорієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти : монографія / Н. В. Савінова, І. В. Серета, В.А. Кисличенко та ін. Миколаїв. – Миколаїв : видавець Румянцева Г. В., 2022. – 188 с.
3. Ораторське мистецтво: [підручник] / М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова та ін. ; за ред. М. П. Требіна, Г. П. Клімової. – Х.: Право, 2013. – 208 с.
4. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / [О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.]; за ред. О. А. Кучерук. – Київ: КНТ, 2016. – 258 с.
5. Серета І.В. Корекційно-вихована діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія / Н.В.Савінова, І.В.Серета, Н.В.Стельмах. – Миколаїв: Іліон, 2019. – 190 с.
6. Серета І.В. Педагогічна деонтологія, риторика та культура мовлення: навчально-методичний посібник / І.В.Серета. – Миколаїв: Іліон, 2020. – 184 с.

7. Серета І. В. Самовиховання і саморегуляція особистості: основи само-ефективності: Методичні рекомендації. Миколаїв: Ліон, 2021. 162 с.
8. Серета І.В. Шляхи формування деонтологічної культури майбутнього спеціального педагога. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 47, том 4, 2022 с.198-203. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-4-33>
9. Sereda I., Karskanova S. Influence of psychological and pedagogical features of students on their activity in self-education // *Pedagogika-Pedagogy*, Volume 93, Number 8, 2021, 1065-1087. (Болгарія, «Аз-буки») <https://doi.org/10.53656/ped2021-8.04> (Наукометрична база Web of Science)
10. Sereda I. V. (2022). Blended learning implementation during training the teachers of special education in the conditions of quarantine. *Information Technologies and Learning Tools*, 88(2), 239–254. <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4532> (Наукометрична база Web of Science)
11. Стахів М.О. Український комунікативний етикет : навч.- метод. посіб. / М.О. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
12. Тофтул М.Г. Етика: підручник для вузів. -2-ге вид., випр., допов. - К.: Академія, 2011. - 437 с.
13. Хоружа Л.Л. Етичний розвиток педагога [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л. Л. Хоружа ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. - Київ : Академвидав, 2012. - 208 с.

Допоміжна

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Мовленнєва комунікація: Підручник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - С. 249-293.
2. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика: Навч. посібник. - Львів: Світ, 2001.- 119 С. 133-136.
3. Бєлих О. М. Проблеми на рівні невербальних комунікацій / О. М. Бєлих // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лєси Українки. – №7. – 2010. – С. 305-309.
4. Блощинська В.А. Етика. Практикум: навч. посіб./ В.А.Блощинська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 248 с.
5. Бобир О. Етикет учителя: навч.-метод. посіб./ О.Бобир. – К.: Ленвіт, 2004. – 192 с.
6. Васильєва М.П. Основи педагогічної деонтології: навч. посіб./ М.П.Васильєва. – Харків: Нове слово, 2003. – 200 с.
7. Васянович Г.П. Педагогічна етика: навч.-метод. посіб. / Г.П.Васянович. – Львів: Норма, 2005. – С.344.
8. Етика: Навч. посібник / В.О. Лозова, М.І. Панов, А.О. Стасєвська та ін.. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224с.
9. Львів М. Р. Риторика. Культура мови: навчальний посібник для педагогічних спеціальностей вузів / М. Р. Львів. – М. : Академія, 2002. – 272 с.
10. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. – 2-ге вид. – К.: Вища шк., 2006. – 311 с.
11. Введенська Л. О. Людське слово могутнє.../ Л. О. Введенська, Л. Г. Павлова // Педагогічна майстерність : [хрестоматія: навч. посіб.] / Упоряд.: І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : 217 СПД Богданова А. М., 2008. – С. 95-96.
12. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : монографія / Н. Б. Голуб. – Черкаси: Брама-Україна, 2008. – 400 с.
13. Грінькова В. Аксиологічний підхід до проблеми педагогічної культури майбутнього вчителя // Шлях освіти. – 2002. - № 2. – С.2-6.
14. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення. – Харків: „ОВС”, 2002. – 245с
15. Зязюн І.А. Гуманістична стратегічна теорія і практика навчального процесу: Спец. випуск // Рідна школа. – 2000. - № 8. – С.12-14.
16. Ковальова І.О. Імідж сучасного спеціаліста. – Харків: ХНУ, 2001. - 310 с.
17. Комарова І. Культура педагогічного спілкування вчителя. // Шлях освіти. – 2001. - № 1. – С. 31-34

18. Кубрак О. В. Манера поведінки, пози, жести – невербальна мова / О. В. Кубрак // Етика ділового та повсякденного спілкування: навч. посібник. – Суми : ВТД Університетська книга, 2005. – 234 с.
19. Лозовой В.О. Етика: навч. посіб. /В.О.Лозовой, М.І.Панов, О.А.Стасевська та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.
20. Мамчур Лідія. Формування мовно-риторичної компетентності майбутнього вчителя-словесника / Лідія Мамчур // Проблеми підготовки сучасного вчителя 2013. – № 8 (Ч. 2). – С.182-186.
21. Махній М. М. Невербаліка і культура / М. М. Махній. – К. : Влох. ua, 2009. – 327 с.
22. Мацько Л. Стратегія мовної освіти в Україні / Л. Мацько // Педагогічна газета, 2004. – № 5 (118). – С. 3.
23. Мільто Л.О. Методика розв'язання педагогічних задач: навч. посіб., 2-е вид., переробл. і доп. – Харків: Ранок-НТ, 2004. – 152 с.
24. Нечепоренко Л.С. Онтопедагогічна та інвайронментальна педагогіка. – Харків: ХНУ, 2001. - 238 с.
25. Олійних Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / І. Л. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2007. – 224 с.
26. Пасинок В.Г. Теоретичні основи мовленнєвої підготовки вчителя. – Харків: Основа, 2001. – 270 с.
27. Професійна етика вчителя: час і вимоги / За заг.ред. Б.М.Жебровського. – К., 2000.
28. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. Радевич-Винницький. – Львів : СПОЛОМ, 2001. – 223 с.
29. Сагач Г. М. Риторика / Г. М.Сагач. – К. : Ін Юре, 2000. – 567 с.
30. Сербенська О. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. / О. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
31. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості. Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 346с.
32. Сучасний тлумачний словник української мови (за ред. В. В. Дубічинського). – Харків : Школа, 2006. – 832 с.
33. Тимошенко Н.Л. Корпоративна культура. Діловий етикет: Навч. посібник. - К.: Знання, 2006. - 391 с. - (Вища освіта ХХІ століття)
34. Уварова А.М. Формування риторичної майстерності майбутнього вчителя: Навчально-методичний посібник для педагогічних університетів. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2007. – 132 с.
35. Уварова А. М. Формування риторичної культури майбутнього вчителя / А. М. Уварова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2009. – № 1. – С.259-265.
36. Фоміна І. Л. Роль образності мовлення під час навчання / І. Л. Фоміна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 11 (том 1). – С. 72-74. – Серія: Філологія.
37. Хоружа Л.Л. Гуманний учитель: утопія чи реальність? // Директор школи: Науковометодичний журнал. – 2002. - №2. – С.42-48.
38. Хоружа Л.Л. Гуманізація як системо утворюючий компонент реформування сучасної освіти і виховання // Освіта на Луганщині. – 2002. - № 2(17). – С.59-66.
39. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія / Л.Л.Хоружа. – К.: Преса України, 2003. – 319 с.
40. Хоружа Л.Л.Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності / Л.Л.Хоружа //Вища школа,2015.- № 6.- С.9-19.
41. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч. – метод. посіб. /Л.Л.Хоружа. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. – 96 с.
42. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224.
43. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал, 2004. – 304 с.

44. Чепелєва Н. Технології читання / Н. Чепелєва. – К. : Главник, 2004. – 96 с.

45. Якубовська О.М., Гапійчук І.М. Основи дидактичної взаємодії: Навч.-метод. посібник до спецкурсу. – Вінниця: Велес, 2001. – 108 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Окуневич Т. Г. Формування образності мовлення студентів-філологів у процесі професійної підготовки / Т. Г. Окуневич // Науковий вісник Донбасу. – 2012. – № 2. – Електронний ресурс : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/index.htm>

2. Шейко В. М. Креативна модель освіти сучасної цивілізації: загальнокультурологічні, етнокультурні й етнопедagogічні аспекти / В. М. Шейко // Культура України. – 2014. – Випуск 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/kultura47/03.pdf>

3. http://www.univertv.ru/video/psihologiya/socialnaya_psihologiya/doncov_kurs_lekci_j_socialnaya_psihologiya/psihologiya_obweniya_i_verbalnaya_kommunikaciya/

4. <http://psyberia.ru/tests/gesture/>
http://soznaniye.at.ua/publ/teorija_lzhi/raspoznavanie_vranja_chast_1/2-1-0-4